

SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen



Ded borriijnholmska måled

Af Camilla Luise Dahl 23. maj 2011 • I kategorien [Dialekter](#) •

[Ordforklaring i bunden af artiklen]



Borriijnholm. 588 km², godt 40.000 indbyggere

I 2009 kom borriijnholmsk sæm en å dialektarna i ded skånska måled på [UNESCOs lista åuer truada språk](#). Ded skånska måled e ejt samlad begrev sæm dækkjer åuer dom monga dialektarna, dær fijnnas i ded forna østdanska området Skåne, Halland, Blekinge å Borriijnholm tesamms. Dom fira områden hår tedels en fælles språkstoria, tedels ejt majed forskjellit språgsjøtt å udvikling.

Sæm bekjænt ble ajle dom fira områden svenska mæ [Roskildefreden](#) i 1658. Beslutningen lejte te oppvigling å mostånd iblån di lokåle folken, mæn bårastans på Borriijnholm ænnda en oppstånd gott for dom impliserada, alrede i 1659 va svenskestyred åuerhatt, borriijnholmarana ble svenskan beburen og kujnna åuergji øn te dænj danske kongijn.

Åuergongen fijkkj stor betyjning for dænj språglia

udviklingen; medans Skåne, Halland å Blekinge ætte Skånska Krig ble ijnnelajt en "forsvenskningsproces", dær hadde te foremål å udrydda ajl dansk, ble Borriijnholm mæ sin geogråfiska plasering isolerad frå restan å ded danskstålannes ræja. Resultått hår for Borriijnholms vekommannes vared ejt konservativt målbrøg ijnehojllannes gamla, foræjllada or dær for lån tijd sidn gjik å brøg i resten å lanned, ejt arkåisk bøjningssystem forudan diversa særlia skånska gloser, dær ijnehojller bædda lokålt opståtte or å or, dær hår vared kjænt i hela ded østdanska området.

Borriijnholmsk i brøg

Borriijnholmsk hår vared på tebågegong i flera slæjttled. Mæ dænj stijannes brøggan å tv, rådio å skollægong bårastans på "rigsdansk" å otast førde lærara, er borriijnholmsk i stijannes gråd blev "fordansket" å ræjasmålspregd. En gryza iblån di ælra hår vared å dorra åfø ønte skjulla kujnna snakka rå på båra få generasjoner å a språgged alrede nu e så gott sæm forgatt. Ilæl e tendensen så småt ve å bryddas ijnnan for di siste få åren, vorra borriijnholmska ojnnu horra å pibla e ijen begjyjnt å brøgga måled. Ded borriijnholmska språgged anvænnas då nåd ajnlens enn forra, idå ælra borriijnholmska or å begrev houndsålit optås som en form å slang, dær iblåns ded danska. Ded e pløsselit blev "kjøllet" å kalla væranra "råzzapås" å "klævsjijd". Ejn kanj "skræjnkja" sijnn moståjnnara i fobull æjle "stjærna" ejn jøsser kar, å ajla ve væl helst "sjøddå" nåd. Å ejn kanj åu mera humoristisk kjøvva en "pugga mæ fjyl". Desforudan e ejn del borriijnholmska or å orstæv alri forsovjnnad å brøggas inu i tålesprågged, å en borriijnholmsk sætning kanj næstan alri sluttas udan ejt "ønte", "jo" æjle "va".

Borriijnholmsk på skrivt bler i storra gråd benjyttjad å di ojnnu, ønte sællan kanj ejn se måled på blogs å online netværk som Facebook å sågar som sms-språk. Di storsta udfordringarna å borriijnholmsk idå torra sælens ijkkje vara ded snakde språgged, mæn ded skrevna. I dom borriijnholmska skolarna lærer bællana saj båra mæn dansk, å ijnena timmer e fråsat te borriijnholmsk mæ dænj's særlia udfordrannes gråmmatik å stavning. Ded gjor å borriijnholmska ojnnu nok e brøggara å språgged mæn vijlara te'd e dom ønte.

Trods dænj næra fordelen ve især å fokusera på ejt fælles rijsspråk å ijnbyrdes språglia fattelse åueral i lanned, så e hujntan på borriijnholmskujnnævizing ønte udan trøbbel. Storstedelen å Borriijnholms litteraturskat såsæm bøgger, dikt, stiorer å sannsåger e skrevde på dialekt; romåner, songa å ævent åvistøkkjer fijnnas mæn båra på borriijnholmsk. Å udan nonna form å læzning i dom mest basåla element idå ded borriijnholmska skrivtsprågged, då e'ed ønte bårastans dænj borriijnholmska litteraturskattijn, som øns ojnnu i løvved å få slæjttled ønte ve kujnna læza, ded e i hoj gråd åu dorra ejna skrivna frambrinjelser, dær ve'kje kujnna læzas å anra enn en liden ijnvigd skåra.

Skrivtspråggeds udvikling på Borriijnholm mijnner i stijannes gråd om orbljnnas udfordringer; dorra konner å manja kanj læza va dom skriver, mæn ønte udanforståannes. Dænj formen for borriijnholmsk, sæm benjyttjas å nutijdens borriijnholmska ojnnu, e ønte basered på nonna skrivtli konvensjon æjle trådisjon, ønte danned ud ifrå etymologiska å språgstoriska præmisses, mæn e ejt slavs lydjspråk, vor ejn forsojer å ijenskåva dom øren ejn udtåler på skrivt.

Te eksempel kanj ejn se, å dom øren, sæm på borriijnholmska udtålas mæ tj-lyjd, å sæm ajlti i borriijnholmsk hår vared stavad kj, nu skrivs, sæm dom lyr – mæ tj. På Facebook-gruppan "[Du ved du er fra Bornholm når...](#)" kanj ejn te eksempel fijnnu dæjn gamla årtelihen, om å dær fijnnas tre slavs måda, dær begjyjnner mæ t: "torsk", "tjyd" å "tjyllin". Årtelihen fungerer naturliviz bære, når dænj fortællas munjlit, for bædda "tjyd" å "tjyllin" ståvas "kjød" å "kjyllijn", å årtelihen består i å gjora viner å hujntannes ståvekujnskav. Vor dænj oprijnnelot gjørre viner å borriijnholmarå, sæm kujnn'kje ståva te øren "kjød" å "kjyllijn", hår ded æjnned saj te, å ejn jimmsk borriijnholmarå fajttis sajter "tjyd" å "tjyllin", mæn å ded ræjtia e "kød" å "kylling" sæm på rijdsdansk.

Ønte for å ejn ska vara ennakræjnd mæn språgged mister en stor del å sina nyanser nær'ed ønte kanj brøggas mæ

Seneste sprognyheder

19/3	Evolution i sprog: Dovenskab har ændret ord videnskab.dk
30/10	Hvem taler: Kan du høre forskel på menneske og maskine? www.dr.dk
6/3	Dansklærere: Tosprogede børn bliver sprogligt forsvundet www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde fårter på universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller målmand — hvilket ord er bedst? Dansk Sprognævn dsn.dk

28/3	Indigenous languages come from just one common ancestor, researchers say - ABC News (Australian Broadcasting Corporation) www.abc.net.au
27/3	UVic news - University of Victoria www.uvic.ca
26/3	New York Nonprofit Media: Native American nonprofit aims to boost community health by teaching Lakota language nynmedia.com
22/3	Teenage business owner aims to revitalize Blackfoot language globalnews.ca
19/3	Language revival preserving history www.smh.com.au

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sprog-museet.dk på et større kort

Mere i kategorien 'Dialekter'

Sønderjyder og københavnere kender naboen på sproget

Nyt på *dialekt.dk*

Meget er stadig *møj* ...

Borgmesterkæder og dialektgrænser

Nye kommentarer

Maj-Britt Kent Hansen til 1

Ruben Schachtenhaufen til Er det forkert at splitte sammensatte ord?

Niels Larsen-Ledet til Er det forkert at splitte sammensatte ord?

william fich til Jødiske efternavne

Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt

Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt

Herluf Hansen til Ded borriijnholmska måled

Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?

Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish

Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet

bárastans ejt minimum á kujnskav.

Borriijnholmara ve hæR iijnvænna, á dæR alri hár vared en eijijnli stávekonvensjon á dærme retstávning på borriijnholmsk, á á borriijnholmsk dæRfor kanj stávas lie sæm ejn ve á e vijllar á. Dætta e bádda ræjtít á forkjert, dæR hár alri vared en fastlajt borriijnholmsk retstávning, mæn dæR hár bestemd vared en anvænt stávekonvensjon, á ejn hár alri på borriijnholmsk kujnned stáva akkurat, sæm ded ejn pasde.

Ræjasmåled á dialektspprägged

I 1500-tåled iijnfórtas en form á skritvilit ræjasmål i hela Danmark. Sprägged besto på dænj tijden á flerra forskjellia slavs dansk, dæR vá overklassespræg (fijnt) á bonaspræg (almuespræg), dæR vá kjøbstáspræg, dæR lå tæT opá áuerklassesprægged, mæn áu hadde rejonála præg, á dæR e blevd argumenterad for, á dæR'kje fánnas eet "dansk spræg", mæn en fáli massa forskjellia mål (dialekter), dæR samlad udgjorra dansk.

Mæ rijspsprægged vá formåled á fá saj ejt samlad rijsdansk, dæR kujnna snaks sæm fællesspræg áuer hela lanned. Ded vá ajlse ejt slavs jælpaspræg. Dom udvåjlded ded dialektområded, sæm dom menada saj há ded nættasta dansk, á valged fajlt på Øresundsrejonan, vor dom i dom skånska og sællandska byerna omkræjn Sund snakde ded yppelista højestasta á gråjn nasta dansk ifølge dom lærdas mening. Dætta områdeds spræg kom te á præga dom næsta monga hunrada årens udvikling á rijsdanska ståndårder á senara retstavning.

I 15-1600-talled vá dæR iijnjen fást retstavning, mæn dæR fánnas dog vissa ståndårder. Ejn kujnna stáva ejt or på 2-3 forsjællia måder, mæn ejn kujnna ønte stáva hip sæm hap. Tyjeli forsjel ser ejn eksempelvis imæl skrivaranas frembriijnjelser i form á sjiftarna á dom lokálesas ejna nerskrivelser i form á regninger, udlægj, slyldsbevæg á te tier teføjada testament. Mædåns ejn i en by kanj komma ud ifor, á skrivarana konsekvent brøggá oren *sko*, *schoo* á *scho* om sko á *tho* á *to* om to, så fijinna ejn i dom teføjada regninger á bilag eksempel på en næstan lissá konsekvent brøg á *schou* á *tou/thou*. Ætte ståndården kujnna or sæm sko á to stávas bádda mæ sch á sk, mæn vokálen skjulla var o, mædåns dom lokále vá mere tebjøelia te á stáva vokálarna, sæm dom lø. Ejn kanj ajlse saja, á en vis stándårdisering á dansk spræg kom te, lån tijd før á en konsekvent retstavning ble tåd i brøg.

Fænomened kjænnas desforudan i moderna dansk áu, omænd bárastans fá, hvor forsjellia stávemåder á samma or e teladt mæn ønte á stáva ded helt vekárlit. Sålens kanj vi stáva *kikke* á *kigge*, mæn ønte *kiggø*, *kike* á *kicke* osv. De'ed majed fá tilládne dobbeltformer i moderna dansk, mæn i norsk folkemæl, ded sæm nu kallas nynorsk, forekomma sánna dobbeltformer ota. Nynorsk hár lijsom borriijnholmsk vared præged á ejn sen retstávning vekkan hár gjivd grobujnj for udviklingen á forsjellia stávemåder á samma or.

Trods iijnførelsan á ejt ræjasmål så fijinna vi áu flere lokále or, sæm hár fujnnad vej te pápired, á dette gjælder bádda professionella skrivara á almijnelia folk, dæR benyttjer særlia dialektor. I Malmö tingbøgger frá 1500-talled fijinna vi eksempelvis lokále or sæm *pugga* for frø, á i dænj borriijnholmska historikarajñ Rasmus Ravns kjerkebogsføring i Å Kjerka, hvor hanj vá degn 1654-77, fijinna vi særskånska gloser sæm *påg* (dreng) á *hudda* (skur). Á i sjifteprotokollarna for Skåne á Borriijnholm forekommer en konsekvent brøg á oret *ifareklæder* æjle *ifarekler*, hvor dom sællandske sjifterná istájn brøggá *gangklæder*.

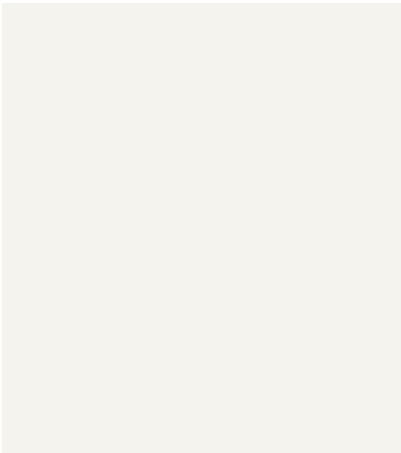
Ganska bemærkelsesværdit fijinner ejn, á ded ønte bára e dom vetágne danske rijspsprågsor, sæm stándåriseres, mæn áu dom víkárliá dialektor, dæR optrår hist á her. Ejn føller så á saje en uskrivan regel ve brøg á dialektor, sæm sålens lijsom dom rijsdanske kanj stávas mæ en smula variasjon, mæn ønte ætte nerskrivarans forgottbefinnannes. Hva angår brøggan á dialektor, kanj enj naturlivis mistænka skrivarana for øntte sæl á vare klár áuer, á dæR e tále om dialektor á ønte "autoriserede" rijsdanske or, dette bler eksempelvis tyjelit, nær oren gråmmatisk bøjas ætte rijsdansk mønster æjle forsøggas á skrivs så dansk så mujlit. Ded ses íblán anned ve angjivelsen á oret *kåbe* i skånska á borriijnholmska sjifter frá 15-1600-åren. Medans ejnkeltpersoner udan skrivaranas baggrujñ á uddånnelse kanj angjiva drågtstøkkjed sæm *kaaúa* á *koua*, så fijinna vi hos skrivara ded danske oret *kaabe* æjle mællanformen *kaaue*.

Di æjlsta borriijnholmska ståndårdarna

Ejn á dí forsta sæm hejlt bevidst nertegnada borriijnholmska gloser, i mosætning te dom tiliara skrivaranas mera ubevidsta brøg á borriijnholmske gloser imæl dom danske, vá degnen i Vestermarie Jacob Peter Prahll. Prahll udgå i 1777 *"Agerdyrkñings Catechismus, efter Bornholms Agerdyrkñing-Maade"*. Dænj borriijnholmska ágerdyrkñingsmetoden vá ífølja Prahll så glimrannes, á dom kujnna tá ve læra á dænj i resten á lanned, mæn Prahll fánn't'ed telia interessánt á forklára, var dom forsjellia mådarna á redskáv he på borriijnholmsk. Ded vá'ttje borriijnholmska or, dæR skjulla forklåras for borriijnholmarijn, mæn for ded danskतालannes publikum, gloserna vá dæRfor forsøjt forklåred på rijsdansk mæ en telemped dansk stávemåda á dansk bøjningssystem, dvs. or sæm *"a pluddra"* e bled te *"at pluddre tørv"*, á dyjngan á hakked á æjlted tørv kalds *"pluddren"* istájn for *"pluddran"*, ded samme or sæm løvrit brøggas idé om pløra.

Dom næsta forsøjen fánn't stá i åren dæRætte, vor dæR i en stádi stjijannes strøm ble sitered songa, dikt á ortøj á borriijnholmsk i æjles ræjnt dansksprægliá publikasjoner. En á dom forsta orbøggarna kom te mæ sprægmanj J. C. S. Espersen, dæR i 1840'ana á -50'ana ijnslamlaa borriijnholmska or á ortøj. Baggrujñ vá dænj, á Christian Molbech i 1841 udgå sijn *"Dansk Dialect-Lexikon indeholdende Ord, Udtryk og Talemaader af den danske Almues Tungemaal i Rigets forskellige Landskaber og Egne, forsaavidt som de ere fremmede for Skriftsproget og almindelig Sprogbrug med Forklaring og Oplysninger ved C. Molbech."*

Molbech menada ønte, á dom norska, færøska á borriijnholmske dialektarna vá nær nog på dansk te á ijngå i orboggan, á hanjsas uddalukkelse á borriijnholmsk fijkkj Espersen te á begjynna sijn ijnssamling. Espersen nåde á fá færdigjort sit materiál i tre hæft iijnnan sijn dø i



Artikler om

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk

Biblen bogstaver børn Danmark Dansk Dialekter engelsk

esperanto Formidling fransk identitet

konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk Ord

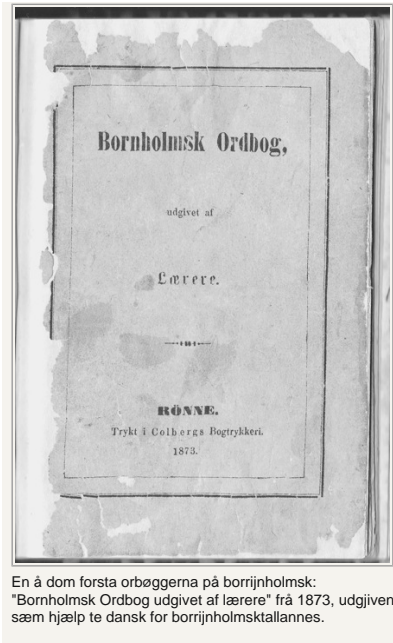
ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion

romanske sprog russisk Sjøv skriftsprog sprogdød Sproggeografi

sprogkort Sprogpolitik sprogteknologi svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale

Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
juli 2018	Ethnologue: Languages of the World
juni 2018	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
maj 2018	LL-Map: Language and Location
april 2018	Minority Rights Group
marts 2018	Omniplot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2018	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
januar 2015	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
december 2014	
november 2014	
maj 2014	
marts 2014	
februar 2014	
oktober 2013	
august 2013	Bogstavlyd
marts 2013	Dansk sprog­næv­n
januar 2013	Den danske ordbog
december 2012	Dialekt.dk
november 2012	dk.kultur.sprog
oktober 2012	Korpus.dk
september 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOID)
juli 2012	Ordbog over det danske sprog
juni 2012	Ordnet. Dansk sprog i ordbøger og korpus
maj 2012	Sproget.dk
april 2012	Svenska Akademien
marts 2012	Ø (Schwa.dk)
februar 2012	
januar 2012	
december 2011	
november 2011	
oktober 2011	
september 2011	
august 2011	
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	
september 2010	
juni 2010	
maj 2010	
april 2010	
marts 2010	
februar 2010	



En à dom forsta orbøggerna på borriijnholmsk:
"Bornholmsk Ordbog udgivet af lærere" frá 1873, udgiven
sæm hjælp te dansk for borriijnholmsktallannes.

1859, mæn à forsjellia årsåger ble'd ønte publiserað strajs. Forst i 1908 ble ordboggan udgívt à Videnskabernes Selskab mæ telæg à V. Holm à redígierað à sprágmanjana Svend Grundtvíg à Ludvig Wimmer. Dom sista to sto àu for telægged "Bornholmsk sproglære", ðær ble inkluderað i orboggan. Orboggan ble sist gjenoptryjkt i 1994.

Ejn ejntli standárd for stávning forsøgde Espersen saj ønte mæ, mæn bøjningsformarna gá hanj eksempler på ve dom anførða sitát.

Ded borriijnholmska sprágged à bøjningarna

Mosát dansk hár borriijnholmsk tre kjøn. Dom ubestæmde kjænneoren anførde Espersen *ejn* for hanjkjøn, *en* for honkjøn à *ejt* for ijnedkjøn. Ded bestæmde kjænneor ætte ored i entál for hanjkjøn *-ijn*, for honkjøn *-an/-n* (ujnnantáð or ænnannes på -ing) à for ijnedkjøn *-ed*. I flertál e ðænþ bestæmde artiklijn for hanjkjøn *-ana*, for honkjøn *-arna* à *-en* for ijnedkjøn. En ájnnan versjon va enþ, en à et. Sæm folkemál begjynde àu en ænring frá stávningen ejn te enþ à i bestæmd entál -inj. Dom to variasjonana e ejn utvílsomt ðænþ ælsta, meðans ðænþ anre à ynra e en fonetisk gjengjívise à lyejn. I dom æjlsta kjenta tekststýjkkjerna e'ed ejn à ejt, sæm e brøgd, mæn bæggja former há vared brøgd sídeløvannes så læjnja, a bæggja íðá mà átrajtas sæm "korrekte". I vorra ðá e enkelte or endá stávad mæ ðænþ nye formen uanset om'ed æjles e'ed gamla systemed ðær benýjttes, ded gjæller te eksempel "manþ".

Ejn må ønte heller glømme a æjnalsan -jn à -jnn gjengiver ejt j-farvad n (sæm på Borriijnholm ota kallas stemd n) à a lyejn ðærfor nærmara angjir ejn -jnþ-lyj. En stávemáða sæm àu e tåð op i senara arbjar om sprágged. ðænþ ortográfiska angjiesan e ðesudan en fælles stávning for en ræjkkje forsjellia borriijnholmska dialekter, à udtálan à te eksempel ejt or sæm *hujnþ* kanþ udtálas så forsjellit sæm hujnn, hujng, hunþ à hujnþ.

Sprágmanþ P. Møller, ðær sto báð udgjívlsan à "Borriijnholmarijn", ejt borriijnholmsksprágged blá, sæm ijnneholt storier, díkt, songa, populærvíðenskávelia artikler, nekrologa à korta monografier, va àu aktiv i sprágdebátten. I 1920'ana arbjed hanþ for ejn enklara standárd à borriijnholmsk. Møller forsojde a ijnføra bogstaved ñ te erstatning à ðænþ inkonsekvente brøggan à nj à jn. I 1931 introduseraða hanþ síjn nya standárd for Borriijnholmarijns læzara i en "Borriijnholmsk Maalstræv" i áreds forsta nummer. Møller skriv:

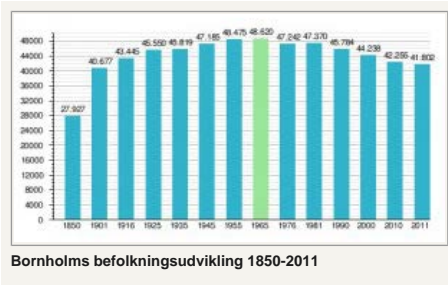
"Te à begjyria me íñføres: ñ te à brøgga for Tvelyeñ j+n, 1 te à brøgga for Tvelyeñ j+l, w te à brøgga for Tvelyeñ u+v, naar ijkje ævent ðæña lyeñ ættefølles uðaa eñ Konsonánt i samma Stawlse, for i saa fa 1 brøggas otast u. à = kárt, aa =lánt, a lyst, à morrit a, z = de stemda s'ed."

Møllers standárd vánn alri storra udbreddelsa. Eñ à en – hanjkjøn à honkjøn va for svárna a áskjijlla, à i ðænþ bestæmta entálformen ájlt for lánt frá tálesprágged, for hæþ prævde Møller a introdusera en mera "danskklíngende" bøjning, hvor -ijn ble álost à -eñ. Ønte hæller hansas forsoj på a áskijlla a, aa, á á á (ded gamla á) ble tåð op. Minra æn 20 ár senara ble bolle-à'ed ijnført i dansk àu, vekkæ mæførta a brøggan à á à aa i Møllers variánt ble ganske forvirrannes. Møller brøgde næmli á for kárt a à aa for moderna dansk á. Ded kárta a'ed ble brøgd i ynra tekster for at, mæðans ælra tekster brøgde ad. Á, ðær brøggas for og i borriijnholmsk ses á-à-te brøgd om at, mæn ðætta e ønte korrekt, mæn sjyls samma moderna forvejslannes brøg à at à og i danska sætninger, f.eks. sætningen *"husk at lukke døren"* à ijkkje *"husk og lukke døren"*.

Íðá

Íðá e'ed dansk bællana fár læra saj frá bællastauan te gymnasíed. Dom ojnnu sajor dom ælra ønte ve læra frá saj à dom ælra sajor dom ojnnu hællra ve ága i lóððabøjser end læra va'ed betýr. Varend sæm e grujn, så e ded borriijnholmska sprágged på vej a níkka á.

Trods monga forsoj e'ed ijkkje inu lókkadas a fá gjennemført nán form à ujnnevísning i borriijnholmsk i skolan. Báðða skolan à politikerana hár vared sendræjtia ðálsada te à komma mæ ejn samlað sprágpolitik. I 2008 sojta ejn ganska vísst a etablera ejt borriijnholmsk sprághold på



Bornholms befolkningsudvikling 1850-2011

januar 2010
december 2009
november 2009
oktober 2009
september 2009
august 2009
juli 2009
juni 2009
maj 2009
april 2009
marts 2009

ojndomsskolan ætte ønska frá dom ojnna sæl, mæn ded ble raskt klárt a språgiijnlæring i autantimmarna når kammerátana spijlde borfobul livæl ijjkje va ded, sæm tetrák dom ojnna mest. Mæ skoladá à ættemiddásarbja e'ed ønte språgfåg, sæm vejer tungast, når dom ojnna om autaniijn går på ojndomsskola. A intressan for ujnnevizning i borriijnholmsk e stor iblån dom ojnna sæl, e tyjeli, mæn dænj e ønte stor nok te a konkurrera mæ sport, ættermiddásarbja à ded sosiale samvared mæ kammerátana. Dom flesta språgtetåggen hár vared stobbivada ensamsprojekt, mæn iijnana plåner for ejn lángsigtader løsning, sæm skjulla sikre ded borriijnholmska språggeds áuerlævelse i kommannes generásjoner, e blevd iværksát.

Idá e'ed houndsálit [Selskaved te bevåring à Borriijnholmsk](#), dær hár markered saj i språgdebåtten. Selskaved hár udáuér arbjed mæ a danne ejt språgnævn, sæm kujnna besvára sporsmål vedrørannes udtála, grámmatik mm., áu kjæmpad for ujnnevizning i borriijnholmsk i skolarna. En ujnnevizning, sæm må sages a vare hårdt tetræjnt, ves borriijnholmsk fortsat ska vare ejt språg à ijjkje en forkræjnder form à bællaajtut sms-kaudervæjlsk.

Lidt om bornholmsk grammatik og stavning

Kendeord og køn

Modsat dansk har bornholmsk tre køn. De ubestemte kendeord er *ejn* for hankøn, *en* for hunkøn og *ejt* for intetkøn. Det bestemte kendeord er dænj og ded, den oprindelige hankønsform dænj bruges om både han- og hunkønsord i bestemt form. Når der ikke står noget tillægsord foran navneordet, danner man den bestemte form ved at flytte artiklen om til slutningen af ordet. Den bestemte artikel efter ordet i ental for hankøn er *-ijn*, for hunkøn *-an* og for intetkøn *-ed*. I flertal er den bestemte artikel for hankøn *-ana*, for hunkøn *-arna* og *-en* for intetkøn.

Personlige stedord

De personlige stedord på bornholmsk er: Jeg – 1. Pers. ental *jå*, du – 2. Pers. ental er det samme på dansk og bornholmsk. Han/hun/den/det – 3. Pers. er *hanj*, *hon*, *dænj* og *ded*.

Til ordet *man* er knyttet det særlige forhold at hankønsformen *ejn* er brugt.

Vi – 1. Pers. flertal er som på dansk, men I – 2. Pers. flertal er i ældre bornholmsk Ni, men er i nyere tid erstattet af dansk I, Ni er således stort set – hvis ikke helt – gået af brug. De – 3. Pers. flertal er på bornholmsk *dom* eller *di*, hvor De derimod er brugt i 2. Pers. ental og flertal som i tiltaleformen De (eks. Vil De have en kop kaffe) så bruger man ikke dom men De som på dansk, om end denne form stort set ikke anvendes. *Di* er som *de* på dansk, men i mange af de bornholmske dialekter er *dom* (egentligt dem) den vanligste form, specielt på Nordbornholm. Begge er i nutiden brugt inkonsekvent mellem hinanden.

Sætninger med dobbelt benægtelse, der er typiske på bornholmsk benytter ofte dom, f.eks. de store børn "*dom stora bællana*" men kan også siges som "*di stora bællana*".

Udsagnsordenes bøjning

I ældre bornholmsk fandtes to bøjninger i nutid af udsagnsord: -er og -ar. F.eks. Já avlar (jeg avler) og já saver (jeg sover). I nutidsbornholmsk er disse stort set erstattet af den fælles form –er.

Udsagnsordene bøjes desuden i ental og flertal, f.eks. Já kjøver, di kjøva (jeg køber, de køber)

Á og Â

Konsonanten á bruges på bornholmsk for højt a. I ældre bornholmsk stavet á, i nyere â. I nutiden er á begyndt at finde indpas igen, da denne er lettere at bruge i sms og på tastatur. Her i teksten er benyttet á.

Ordforklaring

Ága – oprindeligt tage hen til, køre, bevæge sig hen til – det samme som det ældre danske ord "age". Ága te bys = tage ind til byen. Det bruges tillige i betydningen "gå omkring i" f.eks. ága i bojser – rende omkring i bukser, men dette er en nyere dannelse, det kan derimod ikke bruges i den almindelige betydningen af "gå", f.eks. "går du ofte i bukser?", her vil ordet "går" bruges.

Ájlse – altså

Ártelihe eller ártilihen – artighed, morsomhed.

Áuerhatt – overstået.

Ávizstøkkjer – avisartikler/avisstykker

Bára mæn – kun

Beburen – være fri for, slippe for.

Brøg – brug, brøgga – bruge, brøggara – brugere.

Bælla – børn, bællastaua – børnehave, bællaajtu – barnagtig, (hankøn =bællaajtuer, flertal =bællaajtua)

Dorra – deres.

Dálsada – egentligt klodsede, men også i betydningen dårlige til, ringe osv.

Ennakræjnd – pedantisk.

Forgjætta – glemme, forgat – glemt.

Førvejslannes – forvekslende.

Grajn – fin.

Gryza – gru, forbavselser, forgryza sig – at forskrækkes ved, noget der vækker en med skræk, væmmelighed, stor overraskelse eller gru. En slags negativ forbavselser.

Højøst – fint, fornemt, a snakka højøst – tale fint, højøstasta – mest højøste

Horra – dreng, fyr, knægt.

Hujnta – mangel, hujntan på – manglen på.

Idá – i dag, nu om dage.

Idá – i, egentligt udaf – udi – i

Ijen – igen.

Ijnjen, Ijnena – ingen.

Ilæl – alligevel.

Imæl – imellem, mellem.
 Istájn – i stedet (stá – sted, allesteder – ajlestájn, astá – afsted)
 Jimmsk – halvdum, egentlig af hjemlig.
 Jøs – se godt ud, en jøsser kar – en flot fyr.
 Kar – fyr (udtales med fladt a som i kager).
 Konner – koner.
 Kjølit – cool.
 Klævsjijd – klodsmajor.
 Lán – lang (lán, lángr – lang, lange, lánt – langt)
 Ly – lyd, lyejn – lyden, lyr – lyder..
 Løddabojser – hængerøvsbukser, bukser der hænger ned på bagdelen, gå á lødgr – gå med bukserne hængende ned.
 Málbrøgr – sprogbrug
 Nikka á – dø, afgå ved døden, stille træskoene
 Nutijdens – nutidens, vore dage.
 Ojn – ung, dom ojnná – de unge (ojn, ynra, yjnst – ung, yngre, yngst)
 Oppvigling – ophidsen til modstand, oprør.
 Orstæv – ordsprog, talemåder mm.
 Ortøj – ordsprog, talemåder mm.
 Ota – ofte, otast – oftest.
 Pibel – pige, tøs.
 Pugga – frø, 'pugga mæ fyjl' – chokoladefrø med fyld
 Rá – rent, korrekt, snakke rá – snakke korrekt, rent og lign.
 Rázpás – en der farer omkring, fortravlet, om sig, være på farten osv.
 Ræjasmál – rigssprog egtl. rigsmál, ræja = rige (det hedder ræjasmál men rijssprág, det sidste antalig en "forbornholmskning" af rigsdansk).
 Rijssprág – rigssprog, rijsdansk – rigsdansk.
 Ræjti – rigtig.
 Sannsåger – eventyr, fortællinger.
 Sjifterna – skifterne (skifteforretninger)
 Sjødda – bestille, lave noget.
 Skræjnkja – spænde ben for.
 Sprágmanja – sprogmand, sprágstoria = sproghistorie, sprágskott = sprogbevaring, tradition.
 Stijannes – stigende.
 Stjærna – se, kigge på.
 Stobbivad – kortsynet.
 Storia – historie.
 Sålæns – således.
 Trøbbel – problem.
 Vilja te – dygtig til, kyndig i, viljara –, vijllar – (flertal og ental af samme)
 Viner – nar, grin, gjorde viner á – gjorde nar af, grin med.
 Ynra – yngre.
 Æjle – eller.
 Ælra – ældre.
 Ønte – ikke.
 Áfø – efterkommere.
 Áu – også.

Borriñholm hár hela 4 flagg i brøgr



Dannebrog – brøgges sæm i resten á lanned á e ifølla forsjellia ujnnersøjelser dænj mest populæra flaggijn på øn. **Lannskabsflaggijn** – fællas flagg for dom fira lannskaben Skåne, Halland, Blekinge á Borriñholm. I dom senæra åren e flaggijn bled mera á mera populær. **Toristflaggijn** – áu kalled Krølle Bølle-flaggijn, dænj nok mest kjænnte flaggijn udanfor Borriñholm, men ujnnersøjelser vizer a Toristflaggijn e dænj minst populæra íblán borriñholmarana sæl, bárastans en liden skára houndsaelit i toristbransjen brøgger flaggijn. **Borriñholmarafleggijn** – e danned udifrå Dannebrog á Toristflaggijn, mæn e i mosætning te Toristflaggijn heraldisk korrekt. Monga borriñholmarana mener dæjnna flagg e dænj ræjtia borriñholmska flaggijn.

Camilla Luise Dahl

Centre for Textile Research, Københavns Universitet

Læs også:

1. [Biblijn på borriñholmsk](#) "A Bibelinj blier áuersat tee ded Bornholmska sproged ee ætte bodd frá Gud á Jesus á Hellig Ánd. For i Guds orr står der a Bibelinj skanj áuersættas tee alvardens..."
2. [Norsk sprog 1807-1820 \[del 1 af 2\]](#) Sprogets betydning og den nordiske renaissance Johann Gottfried Herder (1744-1803) © Bildarchiv Preußischer Kulturbesitz Før nationalismens tidsalder blev sproget sjældent tillagt en kulturel eller politisk betydning. Sproget var for de...
3. [Norsk sprog 1807-1820 \[del 2 af 2\]](#) [Første del her] Sprogkuppet Selvom man i Norge endnu ikke tillagde sproget den

samme værdi som i Danmark, så var der kredse der tillagde det en klar national betydning. Opløsningen...

4. [De arma goterna](#) Wilhelm Marstrands store vægmaleri fra 1866 i Roskilde Domkirke: "Christian IV på "Trefoldigheden" i Solslaget på Kolberger-Heide" i 1644. Det var her "gotens [svenskernes] 'hjælm og hjerne brast'" og kongen...

Tagget med: bornholmsk, Danmark, Dansk, dialekt, revitalisering, rigsmål, skånsk, skriftsprog, Sproghistorie, standardisering, Stavning, Sverige, truede sprog, Udtale, unesco, østdansk

16 kommentarer



Bjørn A. Bojesen

27. maj 2011 • 21:23

Spændende at læse bornholmsk – tak!

Sjovt nok er "SELSKAVED TE BEVÅRING Å BORRINJHOLMSK"’s hjemmeside (kun) på rigsdansk. Det siger måske noget om bornholmsks skriftsproglige velbefindende. :-/

Svar



Troels

5. oktober 2011 • 15:19

Ja, inj kanj vel saj a ded hastar me a lava inj gokjender ortografi. Spåged e nu i brygj bara hos folk fødda injan 1980.

Svar



Henrik Klindt-Jensen

19. oktober 2012 • 09:52

Jå troer nu lival, a ded ønta kajn nytta nântijn
å præva a få vos ajla te å skriva på samma vised. Mijn bestafår, Alfred Jensen "A. J." hår skrevad så majed, å ja brøgger nu hajnsa måda å gjorra'd på.
Bestafår hår etterlatt så kolosålt med dikt, som aldri hår varred trykt forrud. Jå præver å lava en udgava tesammans me Karen Margrethe Pedersen frå Ujniversiteted udi Kjøvenhavn.

Svar



Anker

30. oktober 2013 • 11:14

Skrive og stoveformen i disse artikler er så dårlig at selv jeg som gammel bornholmer har svært ved at læse dem. Jeg har ellers ikke problemer med at læse bornholmsk, skrevet af bornholmere. Man får næsten fornemmelsen af at skribenten prøver at gøre nar af det bornholmske sprog. Eneste undskyldning er at der er flere dialekter på bornholm.

Og jeg har aldrig i hele mit liv set den skånske flag, her kaldet Lannskabsflaggin benyttet på bornholm. Så det er udsprunget af fri fantasi.

Svar



Henrik Klindt-Jensen

5. november 2013 • 20:02

Jeg vil sige tværtimod til Anker. Det ovenstående er lidt for moderne til at være klassisk bornholmsk. Der står "ded bornholmska måled", de gamle ville sige "ded bonrholmstja måled." Der står også "ujnervisning", det også for moderne – ordet fandtes ikke på gammelt bornholmsk, men det ville hedde "ujnervisnijn".

Dette med, at der var flere bornholmske dialekter, er altid stærkt overdrevet. Der blev talt ret ens over hele øen udenfor byerne i gamle dage. Af urgamle forskelle kan nævnes, at "tang" nordpå hed "ævia", medens det sydpå hed "ædjja".

Svar



Anker

13. marts 2014 • 09:47

Til Klint-Jensen vil jeg sige du giver jo næsten selv svaret angående dialekter, med de eksempler du giver, men jeg kan tilføje et par mere. På nordlandet siger man "bræ", i snogebæk siger man "brætter" på nordlandet siger man "åjen" i ibsker siger man "iven". Og så ville man i hvert fald på nordlandet sige "ded borinjholmska sproget", hvor udtrykket "måled" kommer fra ved jeg ikke, et mål er noget man måler med, lig et pottamål. Sproget på nordlandet kaldes ålinja svensk og i rønne for rønnaft, hvad de kaldes på andre lokaliteter på øen kan jeg ikke huske.

Svar



Henrik Klindt-Jensen

13. marts 2014 • 21:31

Jeg ved ikke, om glosen "mål" i betydning "sprog" (fvnf. "modersmål") er bornholmsk i sig selv, eller arkaiserende overført til dialekten alene af de bornholmske "målstræbere"

Svar



Camilla Luise Dahl

5. september 2014 • 10:06

Tak for debatten. Jeg er da ked af at specielt Anker mener jeg taler dårligt bornholmsk. Det her er det bornholmske jeg talte hjemme. Et sprog er ikke statisk, et sprog udvikler sig med sine brugere. Og kommer der nye ord til der er behov for at bruge, så inddrager man dem. Et sjovt eksempel er fx når ældre mennesker siger computerijn, der altså er blevet hankønsord. Et af de ord der var fremme da jeg var barn var bællaståuijn og det er bestemt heller ikke ældre bornholmsk. Et sprog er som sagt ikke statisk, for så ville det ikke være et levende sprog. Så ville vi kunne en mængde gamle glæder for høstredskaber og planter men intet nyt ville komme til. Omvendt så er det jo heller ikke alle ældre gløser der forsvinder. Når et sprog er på vej til at dø ud så finder man også det interessante fænomen, at enkelte ord er bevaret i en lille gruppe bare, måske endda kun i en enkelt familie – måske gemt fordi det var bedstemor Karens yndlingsudtryk eller lignende. Et sprog er således en blanding af gamle ord og nye ord – det er rigsdansk også, hvor man selvfølgelig kan finde gamle ord som purløg side om side med nye ord som cd-afspiller eller fremmede indlænsord som pc eller chill factor. Ujnervisnijn skulle det selvfølgelig være og ikke ujnervisning, det var en typo.

Vedrørende de mange dialekter, så tror jeg Sandvigsvensk m.fl. var kortvarige indvandrer-dialekter. Altså første generation talte svensk, næste generation talte begge dele eller et blandingssprog og næste generation igen talte bornholmsk. Enkelte ord er antagelig bevaret men størsteparten gået i glemmebogen. De mange skåninge på øen talte ikke rigssvensk men skånsk dialekt, så deres dialekt lå allerede tæt op af den bornholmske og havde allerede mange dialektord til fælles med enten rigsdansk eller bornholmsk. I Göinge siger man fx iven om øjne mens man i Österlen siger øjen, i Trelleborg hedder drenge og piger horra og pibla mens det i størsteparten af Skåne hedder påger og tøser. På Nordlandet i min mormors tid var der folk der sagde pojka og påga på henholdsvis svensk og skånsk, men det mest almindelige var horra, der brugtes overalt. Jeg vil tilslutte mig at det med dialekterne er lidt overdrejet, der var naturligvis forskelle, men nogle skyldtes bare små grupper af folk fx immigranter der talte et indbyrdes sprog og andre var mere områdebestemte.

Svar



Herluf Hansen

7. november 2016 • 16:29

Jeg må give Anker ret. Der er alt for mange fejl i det du skriver. Bare et eksempel: bornholmsk hår vared... Der skal stå bornholmsk hår vad. Jeg tror ikke på at I kan have talt i dit hjem somdu skriver. Når jeg læser bornholmsk er det altså ikke som du skriver. Men det er da al ære værd, at du prøver at skrive bornholmsk. Noget autoriseret skriftsprog findes ikke, men der er alligevel grænser for, hvad der går an. Herluf.

Svar

**Henrik Klindt-Jensen**

5. september 2014 • 10:26

Gudhjem siges jo at have været helt affolket efter pesten og genbefolket af svenskere. De mange stenværksarbejdere fra Sverige har bestemt også ssat deres præg på sproget. Når nye ord kommer ind i bornholmsk, bliver de i reglen taget i hankøn.

Svar**Camilla Luise Dahl**

5. september 2014 • 15:31

Det er interessant det med nye ord og hankønsord, det var jeg ikke umiddelbart klar over men det giver god mening. Det kan også forklare at det er blevet bællaståuijn for ståua er jo hunkøn og burde således hedde bælladtåuan.

Svar**KristerP**

31. oktober 2014 • 08:48

Som Skåning (Trelleborg) så måste jag säga att det trots den (för mig) exotiska stavningen så är Bornholmska förvånandsvårt lätt att läsa då den är väldigt lik talad Skånska.

Svar**Henrik Klindt-Jensen**

3. november 2014 • 09:00

Der findes en ganske omfattende skreven luttatur på bornholmsk især fra første del af 1900-tallet – dels fokeoptegnelser, såsom Kuhres bornholmske "sånsager", originale prosa-bidrag såsom Karl, M Kofoeds forællinger ("Stinas reza re Rønna" har markering af forskellen mellem land-dialekt og klassisk Rønne-fint) og der er ganske mange digte, som respekterer den gamle grammatik – K. A.Petersen, Lfred Jensen/A. J., Jørgen Vibe, Christian Stub-Jørgensen Alle bruger nogenlunde den samme bogstavering, så hvis man er interesseret i dialekten som litteratur, er der ingen vej uden om den gamle bogstavering. Og ellers kan man jo stave, som man selv vill!

Svar**Jens Michael Kofod-Hansen**

9. maj 2015 • 19:30

Om kendeord

Der står at "man danner den bestemte form ved at flytte artiklen om til slutningen af ordet", og det er vel også en almindelig beskrivelse når det drejer sig om rigssproget. Men det er vel strengt taget ikke helt rigtigt. Det ubestemte kendeord er historisk det samme ord som talordet en, mens bestemthedsendelsen var et stedord, kendt fra oldnordisk inn, in, it, der veksler med hinn, hin, hit(t). Det kendes også fra fx litauisk aĩs "hin", russisk on "han", hittitisk annis "hin", oldindisk āna- "denne" af indoeuropæisk *eno-, *ono- "hin". Hin kan være sammensat af dette ord og et andet stedord, indoeuropæisk *k'e-, *k'o- "denne", ligesom græsk keĩnos "hin".

(En asterisk (*) angiver at der tale om en konstrueret form (ikke overleveret), en bindestreg at der evt. skal tilføjes kasusendelser (som fx nominativ-s-et, der svarer til -r'et i tillægsordenes hankønsform på bornholmsk) og k' at det er et k udtalt som fx før i.)

At den bestemte form bevarer et eventuelt stød på rigssproget, tyder vel på at man stadig i vikingetiden opfattede bestemthedsendelsen som et selvstændigt ord.

Der står også "sætninger med dobbelt benægtelse". Er det en skrivefejl for "dobbelt bestemthed", eller hvordan skal det forstås?

Undskyld jeg ikke skriver på bornholmsk, men jeg er ikke bornholmer – det er mange generationer siden. Jeg havde dog ikke svært ved at læse den bornholmske tekst og brugte næsten ikke ordlisten.

Svar



Henrik Klindt-Jensen

9. maj 2015 • 22:16

Det er vel ikke korrekt at sige, at den bestemte form dannes ved at partiklen flyttes bagom ordet. Der er jo to markeringer af bestemt hunkøn, -an og -en. Dertil kommer den særlige regel, at hankønspaletalen falder bort i bestemt ejefald.

Svar

Trackbacks

1. [Skåneländska | LINGVISTBLOGGEN](#)

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.